

Utdrag ur

LOKRUME KYRKA GOTLAND VÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLAN 2009

Ansvariga för vård- och underhållsplanen

Inför upprättandet av denna vård- och underhållsplan för Lokrume kyrka har kyrkan och kyrkogården besiktigats av undertecknad.

Ansvariga för vård- och underhållsplanens olika delar anges här nedan.

(Namn inom parentes anger dock att i planen endast använts där angivet besiktningsprotokoll eller åtgärdsprogram, upprättat av resp. namngiven konsult.)

Kyrkobyggnad	Arkitekt Jan Utas
Elinstallationer och åskskydd	(Elingenjör Peter Ström)
Kyrkogårdsmur	Arkitekt Jan Utas
Kyrkogård	Arkitekt Jan Utas
Växtlighet på kyrkogården	Ej utsedd
Kalkmålningar	Ej utsedd
Stenarbeten	Ej utsedd
Inventarier av trä	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av metall	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av sten	Antikvarie Rebecka Svensson
Textilier	(Textilkonsultfirma Lotine)
Kyrkklocka/-or	(Ing. Ingvar Rohr)
Övriga inventarier	Antikvarie Rebecka Svensson

Källförteckning

Otryckta källor

Handlingar i Gotlands fornsals arkiv, Visby

Handlingar i Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm.

Inventering av inventarierna i Lokrume kyrka 2000-03, utförd av Birgitta Lerberg m.fl.

Tryckta källor

Byggnadshyttan på Gotland 2005-2006, årsskrift, 2007.

Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989:II, Linköpings och Visby stift, 1990.

Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.

Rohr, I., Gotlands kyrkklockor och ringningsseder, 1985.

Strelow H. Nilsson, Cronica Guthilandorum, 1633.

Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.

Sveriges Kyrkor, Gotland band 1:3, 1929.

Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.

Utas, J., Om gotländska valv: examensarbete i arkitekturens teori och historia Chalmers tekniska högskola, 1971.

Händelselista

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.	REF.
s. 1100-tal	Uppfördes ett romanskt långhus med absidkor, vars N mur delvis ingår i det nuvarande korets N mur samt ett torn (SvK anger år 1200 vilket är ett årtal Strelow anger).	GK, SvK
s. 1100-tal	Dopfont, vilken tillskrivits anonymmästaren "Majestatis" (SvK anger ca 1150).	GK, SvK
1200	Årtal enligt Strelow.	SvK
o. 1200	Triumfkrucifix.	GK, SvK
t. 1200-tal	Absidkoret ersattes av det nuvarande rakslutna koret (SvK anger o. 1240) under inflytande från visbyarkitekturen.	GK, SvK
o. 1250	Långhuset byggdes om – den gamla S muren utflyttades o. 1 m, den N muren behölls men byggdes på. Långhuset försågs med fyra kryssvalv stödda på en rund mittpelare. En sakristia tillfogades på korets N sida (SvK anger o. 1260).	GK, SvK
	Kvadermålning och rankmålning.	GK
1270-tal	Långhusets mittpelare och valv revs och ersattes med två valv utan mittstöd. Långhusets fönster förstörades och försågs med masverk, ny portal i långhuset, långhusportalen återanvändes i tornets V fasad. Det romanska tornet ersattes med det nuvarande.	GK, SvK
1277	Trovärdigt invigningsår för kyrkan som den ser ut idag. Årtal enligt David Bildefeld (taxuslistan "ANNO 1277 LOCRUMENSE TEMPLUM ÆDIFICATUM").	GK, SvK
1200-tal	Moderniserades krucifixet med en ring och reliefer i korstes svicklar.	GK
	Gavel i korbänken.	GK
s. 1200-tal	De båda stigluckorna.	SvK
	Korbänk från vilken ett gavelstycke nu ingår i den nuvarande korbänken.	SvK
1380	Gravhäll över landsdomaren Gervid Lauks.	GK, SvK
1300-tal(?)	Målningen kring korets Ö fönster.	GKM
1442	Kyrkklocka gjuten av gruppen "die Apengeter".	GKR, SvK
1400-tal	Muralmålningar (överkalkade).	GK, GF
	Kista av ek, deponerad i Gotlands fornsal.	SvK
Medeltid	Hade kyrkan sidoaltaren i de SÖ och NÖ hörnen, i N korväggen finns en konsol som visar att ett sidoaltare haft baldakin.	GK
1500-tal	Väggskåp i sakristian.	SvK
	Målningar kring det Ö fönstret.	GF

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.	REF.
1600-tal	Korbänk med gavlar från 1200-talet.	GK
	Ljuskrone av mässing med 12 pipor.	SvK
1659	Prästbänk.	GK, SvK
s. 1600-tal	Predikstolen.	GK, SvK
	Altarringen.	SvK
t. 1700-tal	Sakristians muralmålning i form av slingrande akantus (SvK anger o. 1707 med de liknande målningarna i Fole sakristia som utgångspunkt för dateringen).	GK, SvK
1704	Korbänken målades.	ATA
1707	Altaruppsatsen, vars målning är tillskriven Abraham Beck.	GKS, GK, SvK
1734	Fattigstock med järnbeslag från 1500-talet.	SvK, ATA
1747	Årtal på S väggen som anger att kyrkan blivit reparerad, skrivet över funten där också kung Fredriks namnschiffer med krona var målat på väggen, i kalken.	SvK
1752	Årtal inristat i tornspirans nedre del jämte namnet "HANS LOVZ". Huvens smordes detta år, även det enligt en inskription. Årtalet finns också på vindflöjeln.	GK, SvK, GF, Inskr.
	Troligen sänktes golvnivån i klockvåningen med 1 m och de spetsbågiga ljudgluggarna förstörades och gjordes rundbågiga.	SvK
	Togs troligen tornhuvens vattenutkastare av sten ned.	SvK
1756	Tjärs mordes huvens enligt en inskription på en takstol.	GF, Inskr.
1764	Årtal på takstol.	GF, Inskr.
1770	Årtal målat i långhusportalens vimperg.	GF
1775	Takstolarna, årtal inristat i långhusets V takstol.	SvK
1779	Läktare enl. 1830 års inventarium uppfördes den 1777. Den uppges vara för manspersoner, ganska liten och uppförd på kyrkans V sida.	SvK, ATA
1795	Årtal inristat i den SÖ kyrkogårdsporten.	SvK
1700-tal	Muralmålningar (kanske utförda 1747?) kring det Ö fönstret, spår av draperimålningar, akantusmålningar runt väggarna i kor och långhus liknande dem i Bro kyrka, samt någon form av målning i långhusets valv.	GF
	Långhusportalens vimperg av trä avlägsnades sannolikt på 1700-talet då också fönstret verkar ha utvidgades nedåt.	GF
1801	Syntes lämningar av en stenbyggnad ca 100 alnar Ö om kyrkan – prästbostad?	SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.	REF.
1801	Användes en av tornets vattenkastare som solvisare, uppställd vid ingången till kyrkan. Samma sten skall tidigare ha tjänstgjort som fattigstock.	SvK
	Stod enligt Hilfeling predikstolen på stora gången nästan mitt i kyrkan.	SvK
1830	Nummertavla med tillhörande siffror.	SvK
1846	Ljuskrone av mässing med 16 pipor, gjuten av Kullberg, Visby.	SvK
1849	Målat årtal på korets Ö vägg bakom altaret ”Kyrkan rappad klistrad och vitlimmad ut och invändigt år 1849. Bänkar målade. Predikstolen och altartavlan fernissad år 1851. Ny läktare byggdes 1889. Ny golf inlades. Bänkar insattes och målades. Altartavlan och predikstolen fernissades 1903”.	SvK, GF
1850	Läktaren flyttades.	SvK
1851	Målat årtal på korets Ö vägg bakom altaret ” Bänkar målade. Predikstolen och altartavlan fernissad år 1851” för texten i sin helhet se ovan år 1849”.	GF
1874	Årtal på bjälke i tornhuven.	GF
1875	Årtal på bjälke på långhusvinden.	Inskr.
1889	Kyrkan restaurerades i något som SvK benämner som ”falsk gotik”. Läktare ritades av arkitekterna Fritz Eckert och Gustaf Pettersson.	GK, SvK, JH
	Målat årtal på korets Ö vägg bakom altaret ”Ny läktare byggdes 1889” för texten i sin helhet se ovan år 1849”.	GF
1880-tal	Sprack kyrkklockan.	GKR
1891	Orgel (JH anger 1889 och att fasaden ritades av arkitekterna Fritz Eckert och Gustaf Pettersson).	GK, SvK, ISO, JH
s. 1800-tal	Nummertavla.	SvK
1903	Målat årtal på korets Ö vägg bakom altaret ”Ny golf inlades. Bänkar insattes och målades. Altartavlan och predikstolen fernissades 1903”. för texten i sin helhet se ovan år 1849”.	SvK, GF
	Bänkinredningen.	GK, SvK
1910	Ljuskrone av mässing med 16 pipor.	SvK
1920-tal	Kyrkan vitlimmades.	GF
1924(?)	Årtal ristat i putsen på skorstenen.	Inskr.
1924(?)	Värmeledning? i samband härmed anmodade RAÄ församlingen att låta C. Wilh. Pettersson konservera sakristians muralmålningar.	ATA
1927	Nya golv på gjutet betongunderlag lades in i långhusets och	SvK, GF

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.	REF.
	tornet.	
1928	Brädtaken lades om.	ATA
1954	Reparerades klockan av svetsmästare Aung. Nielsen från Danmark.	GKR
1957-62	Restaurerades kyrkan efter förslag av arkitekt Leif Olsson, kyrkogårdsplanering efter råd och anvisningar av förre trädgårdskonsulenten Karl Wikesjö. E. Olsson stod som ansvarig konservator.	GK, GF
	– Taken lades delvis om.	GF
	– All utvändig puts höggs ned, kyrkan har tidigare har varit slätputsad med tunn puts som låtit stenen skymta fram här och var, på denna puts observerades en gulvit kalkning.	GF
	– S portalens kapitälband försågs med blyavtäckning. Ny sockelsten vid långhusportalen.	GF
	– Muralmålningar knackades fram delar av dem de ansågs för fragmentariska för att kunna tas fram. Omfattningar av natursten togs fram och ett väggsåp hittades i S korväggen. Sakristians väggar rengjordes och retuscherades. Valven förstärktes med träkilar.	GK, GF, GKM
	– En gravhäll över Gervid flyttades från kyrkogården och lades i korgolvet. Korets golv belades med kalkstensflis.	GF
	– Värmeledning och ny armatur, elvärme i form av värmeslingor i korgolvet samt elbelysning.	GF, ATA
	– Korbänken tvättades och den ursprungliga färgsättningen togs fram på bekostnad av målad ekådring och marmorering, samma behandling fick även altarskranket, prästbänken och predikstolens trappskärm de senare var ekådrade.	GF
	– Fernissan på bänkarna, läktaren och orgeln togs bort.	GF
	– En nummertavla som varit deponerad i Gotlands fornsal återlämnades till kyrkan efter konservering, även predikstolens korg och baldakin, altartavlan, sakramentsskåpet, ett kassaskrin och sakristians möblemang konserverades.	GF
	– Dopfunten som varit målad två gånger i rött och grått, färgen tvättades bort, relieferna på cuppens undersida var "igenkletade med murbruk" som avlägsnades, cuppan som också var sprucken lagades.	GF
1957-62	– Krucifixets 1700-tals polykromi togs bort.	GF
	– Två bänkar i det S kvarteret slopades.	GF

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.	REF.
	– Flera gravvårdar rätades upp, den gamla stigluckan som en tid tjänstgjort som likvagnsbod togs upp.	
1979	Utvändig restaurering efter förslag av Husbyggnadsbyrå, Visby: taken över kor och långhus lades om, takstolarna förstärktes. Fasaderna putsades och kalkades.	GF
1980	Utvändig restaurering efter förslag av ing. Bo ?, Visby: taken över kor och långhus lades om, takstolarna förstärktes. Fasaderna putsades och kalkades.	GF, ATA
1988-89	Utvändig restaurering efter förslag av arkitekt Leif Markström, Riksantikvarieämbetet, då tornhuven restaurerades och vindförankrades, ny vindflöjel, nytt vattendäck, taken lades delvis om och försågs med hängrännor och stuprör, fasaderna putsades. Naturstensytorna fogades om, sockeln byttes delvis, långhusportalens järnkilar byttes och det V fönstrets omfattning åtgärdades. Korportalens kapitalband försågs med blyavtäckning. Fönstren sågs över. Galleriets NÖ glugg murades igen. Åskskyddet och el-anläggningen kompletterades. Vindarna försågs med landgångar och bryggor. Brudportalen renoverades av Sions möbelsnickeri, stenkumla. Stigluckorna kalkades. Belysning på kyrkogården.	GF ATA
2000-01	Beslutades att Stenkultur i Stockholm AB fick konservera ett antal gravvårdar	GF
2001	Minneslunden invigdes, bl.a. har en sten från ett dopfuntsunderlag (stenen har sedan länge legat outnyttjad på kyrkogården) använts som fundament till ett gårdskors av järn, skänkt skänktes av smeden E. Johansson.	GF
2002	Värmesystemet och el-centralen byttes ut, samband härmed kompletterades belysningen med styrning av värme, ljud och belysning. Förrådsutrymmena utökades med en skärmvägg under läktarens trappa. Läktarens räcke höjdes med ett metallräcke. Orgeln restaurerades enligt T. Svenskes förslag.	GF
2006	Ljuskronor, ljusstakar m.fl. metallföremål restaurerades av Dahlströms Metallgjuteri HB.	GF

Förkortningar:

ATA	Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm..
JH	Hansson, J., 1800-talets och det tidiga 1900-talets restaureringar och ändringar i de gotländska kyrkorna. I: Byggnadshyttan på Gotland 2005-2006, 2007.
GF	Gotlands fornsals arkiv
GK	Lagerlöf, E., och Svahnström, G., Gotlands kyrkor. En vägledning, 1991.
GKM	Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.
GKR	Rohr, I., Gotlands Kyrkklockor och Ringningsseder, 1985.
GKS	Svahnström, G., och Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.
ISO	Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989: II, Linköping och Visby stift, 1990.
Inskr.	inskrift i kyrkan
kh	kyrkoherde
Muntl.	Muntlig uppgift från församlingen.
o.	omkring
s.	sent
SHM	Statens Historiska Museum
Strelow	Strelow H. Nilssøn, Cronica Guthilandorum, 1633.
SvK	Sveriges Kyrkor, Gotland bd I:3, 1929.
t.	tidigt.